

TENKETING

I Tenketing inviterer vi en klok person til å gå i dybden på et miljøproblem eller en aktuell sak. Denne gangen har vi invitert **Tormod Vaaland Burkey**, økolog, med spesialfelt biologisk mangfold, populasjonsdynamikk, og truede arter.

OM VIKTIGHETEN AV Å BLI SINT

Tekst: Tormod Vaaland Burkey / Illustrasjon: Lars Petter Storaker

«We now face the prospect of a kind of global civil war between those who refuse to consider the consequences of civilization's relentless advance and those who refuse to be silent partners in the destruction. More and more people of conscience are joining the effort to resist, but the time has come to make this struggle the central organizing principle of world civilizations.»
– Al Gore, Vinner av Nobels Fredspris, *Earth in the Balance* (1992)

MED ALLE de selvforsterkende feedback-løkkene i klimasystemet, og utviklingsland som streber etter å øke klimagassutslippene sine, er det kanskje allerede for sent å stanse løpske klimaendringer – fordi samfunnet ikke klarer å snu skuta i tide. For hver dag som går er det nye arter som det allerede er for sent for. Rundt om i verden setter milliarder av mennesker økonomisk vekst og eget forgodtbefinnende foran en levende klode. I naturvernet er hver seier midlertidig, mens hvert nederlag er permanent. En art som dør ut kommer aldri tilbake. En urskog som blir rasert kommer ikke tilbake på over-skuelig tid. Ei heller en elv som demmes ned eller et naturområde som bygges ut.

Men alt dette bør være velkjent. Det det skorter på nå er ikke informasjon, men handling. Du må bli sint, og forbli sint... Om man har kunnskap om verden, og bryr seg, så kan man ikke annet enn å bli sint. Vi som er glad i de millionene av andre arter som menneskeheten er i full gang med å utrydde, og de artene vi allerede har utryddet, kan ikke annet enn å være rasende, lei oss, og fortvilet. Hoppende rasende over den kumulative effekten milliarder av enkelt-menneskers handlinger har på planeten vår, de dyre- og planteartene vi bryr oss om, de vakre stedene på jorden. Det skal liksom være så effektivt å være rolig og sindig bestandig, men kanskje skyter miljøvernere seg selv i foten her. Kanskje folk tenker: hvor alvorlig kan det være, hvis alle disse ekspertene som skulle vite noe om disse tingene, er så rolige og fattet? Hvis de fortsatt tar seg tid til å pakke innholdet inn i saklige og byråkratiske vendinger, isteden for å hoppe opp og ned og skrike? Hvorfor er de ikke synlig fortvilet? Kanskje det ikke er så farlig... Det er logisk inkonsekvent å være villig til å slåss for å stanse Hitler, men ikke for en levelig verden. Når du har kunnskap om hvordan det står til i verden må du enten lukke øynene, eller slåss. Ikke nødvendigvis ved å ty til vold og krigføring, men slåss for det vi holder hellig med alle de virkemidlene vi har til rådighet. Du kan ikke alltid være så snill og dannet. Vi må ikke være så raske til å drive selsensur i valg av virkemidler og uttrykksform. Folk responderer ikke på faglige og byråkratiske vendinger. De responderer på følelser og engasjement. På handling. Handling springer fra følelses-messig engasjement, temperatur, sinne, desperasjon. Empowerment. Noe av smerten kommer nok av maktesløsheten; følelsen av at det er for vanskelig å bevege verden i riktig retning. At så mange aktivt eller passivt motarbeider de endringene som må til. Det er tungt å ha verdier som er annerledes enn resten av samfunnets. «The greater part of what my neighbors call good I believe in my soul to be bad, and if I repent of anything, it is very likely to be my good behavior. What demon possessed me that I behaved so well?» – Henry David Thoreau, 1854 De av oss som er voksne i Norge idag behøver ikke være redde for egen del, men har du barn eller bryr deg om andre arter, så er det all mulig grunn til å engasjere seg på deres vegne. Kraftige virkemidler og gjen-nomgripende endringer må til, og det raskt. Vi er kommet i den litt selsomme situasjonen at alle som har barn bør være miljøvernere, og miljøvernere ikke bør ha barn...

Vi bør være sinte fordi vi er født inn i en verden som er blitt en fattig skygge av sitt tidligere mangfold. Fordi det som er igjen er stadig mer truet. Og fordi menneskene gjør så mye ondt mot andre arter. Og vi kan selvfølgelig ikke annet enn å være lei oss. Sinte og lei oss fordi vi lever i en fattig verden, en verden uten kaspisk tiger, Java tiger og Bali tiger, uten geirfuglen og store fiskestimer, uten store dyreflokker. Hvor havet er overfisket, og livet på havbunnen skrapet i stykker. En verden hvor tropiske korallrev og alt liv de gir grunnlag for, er dødsdømt av vannet som blir stadig varmere. Hvor isbjørnene er dømt til drukningsdøden eller sultedøden fordi deres verden snart er isfri om sommeren. «An ecologist lives in a world of wounds» (Aldo Leopold, ca. 1930). Du skal ikke vise toleranse for de som er skyld i dette – inklusive deg selv. Hva ville skjedd om du tok med deg en syl når du går tur om kvelden og stakk hull i to dekk på hver SUV du gikk forbi? Hvis andre fikk høre om dette, kopierte det, og en trend spredte seg verden rundt? Folk kjører bil fordi det er beleilig, men det blir ikke videre beleilig hvis du rett som det er har flere punkterte dekk enn du har reservehjul. Hvorfor skal vi finne oss i at folk ødeleg-ger vår verden? Hva med en sultestreik for ulven, eller mot trålfisket? Denne kampen er ikke av ny dato. Men miljøet har alltid tapt. Vi må gå nye veier. Vi må være kreative. Organiserte. Vi må være villig til å ofre noe for det som betyr noe for oss. Og vi må ikke la vanlige høflighetsnormer diktere hva slags virkemidler vi skal velge. Kjærligheten for det levende, og raseriet over hva menneskeheten gjør med den le-vende kloden, er en viktig energikilde som vi trenger i kampen for å redde det vi er glad i. Dessverre er det ikke nok å gå foran med et godt eksempel. Vi må organisere samfunnet slik at ikke bare dedikerte idealister gjør det som er riktig. Miljøbevegelsen, i den grad vi kan snakke om noe sånt, trenger en Mahatma Gandhi. Og en Nelson Mandela. Vi trenger mange. Men det er mye vanskeligere å få folk til å gjøre opprør for en verden det er verdt å leve

i, enn for sine egne umiddelbare interesser. Hva ville Gandhi ha gjort for å redde tigerens leveområder, og beskytte dem fra krypskyttere? Eller å redde isbjørnene og verdens korallrev fra den globale oppvarmingen? Eller verdens haiarter fra det kinesiske haifinne-markedet? For en verden hvor livet er verdt å leve? Det er 2200 år siden Arkimedes beskrev vektstangprinsippet og sa: «gi meg et fast punkt og jeg kan flytte verden». Folk ser ofte til politikere og andre autoriteter for at de skal gjøre noe med store problemer. Men sannheten er at ingen vet hvordan man beve-ger verden. Vi har skapt et så diffust system, så desentralisert, med krefter og motkrefter, og syv milliarder viljer – noen sterkere og med flere frihetsgrader enn andre – som alle trekker i forskjellige retninger og kansellerer hverandre, at ingen vet hvordan det fungerer når man trenger å oppnå noe. Dette systemet er utmerket når vi vil at ingenting vesentlig skal forandre seg. Men i en krisesituasjon, med litt uoversiktlige og ikke umiddelbare konsekvenser, er det en katastrofe. Vi vet hva vi må gjøre, men ingen vet hvordan vi får noe gjort når det trengs. Mange av oss vil gjerne handle. Vi vet bare ikke hvordan. Velmenende politikere er i samme posisjon. Politikerne kommer ikke til å ta ledelsen. De er redde for å ikke få velgerne med seg, og vet ikke hvordan man skal få noe gjort. De er splittet, og kan ikke bli enige om handling. Politikere reagerer, på press fra opinionen. De representerer folk flest, så det er folk flest som må gjøre noe. Og noen få selvutvalgte mer enn den grå massen. Poli-tikere er bare vanlige mennesker, og har om mulig enda flere bånd på seg enn folk flest. Vi trenger å fri oss fra noen av disse båndene. Det kommer ikke til å bli gjort noe før folk er sinte og viser det. «You must speak loud to those hard of hearing». (H. D. Thoreau, 1854). For deg som er sint, og trenger å føle at det er andre der ute som har det sånn som deg, vil jeg anbefale bøkene til Edward Abbey og Dave Foreman. Begynn med *The Monkeywrench Gang*. Men husk Abbeys egne ord: «Sentiment without action is the ruin of the soul. One brave deed is worth a thousand books.»